

LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

ATBALSTS PERSONĀM AR INVALIDITĀTI:

✓ INVALIDITĀTES NOTEIKŠANA

✓ PABALSTI

✓ PAKALPOJUMI

✓ ATVIEGLOJUMI

Cienījamais Lasītāj!

Šī brošūra Jums sniedz informāciju par invaliditātes noteikšanas procesu gan bērnam, gan pilngadīgai personai par nepieciešamo dokumentu sagatavošanu invaliditātes ekspertīzes veikšanai un to iesniegšanu kompetentajā iestādē. Tāpat brošūra sniedz Jums informāciju par personām ar invaliditāti pieejamajiem pabalstiem, pakalpojumiem un atvieglojumiem, kuru mērķis ir mazināt invaliditātes radītās sekas.

2010. gada 1. martā Latvija ratificēja Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk – Konvencija). Konvencijas pantos aprakstītas 26 tiesību jomas, kas svarīgas, lai aizsargātu personu ar invaliditāti tiesības un veicinātu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu un cieņas ievērošanu. Starp tām – vienlīdzība, diskriminācijas aizliegums, veselība, izglītība, nodarbinātība, līdzdalība sabiedriskajā dzīvē.

Latvijā īstenotā invaliditātes politika ir balstīta cilvēktiesību pieejā – darbības vērsta uz personas ar invaliditāti tiesībām uz patstāvīgu dzīvi un aktīvu līdzdalību sabiedriskajos procesos, būt pašam savas dzīves noteicējiem, baudot visas tiesības un brīvības, kas ir piemērojamas vienlīdzīgu iespēju īstenošanā un savas dzīves kvalitātes uzlabošanā.

Ceram, ka šajā brošūrā sniegtā informācija būs Jums noderīga, lai ērtāk orientētos un saņemtu Jums paredzētos valsts atbalsta pasākumus.

INVALIDITĀTES NOTEIKŠANA

Kas ir invaliditāte?

Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smags, smags

vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbības, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā.

Kas ir persona ar invaliditāti?

Persona ar invaliditāti ir persona, kurai *Invaliditātes likumā* noteiktajā kārtībā ir noteikta invaliditāte. Invaliditāti dažādās valstīs nosaka pēc atšķirīgiem kritērijiem, tādēļ personām, kurām invaliditāte noteikta Latvijā, nerodas automātiskas tiesības uz citās valstīs noteiktajiem atbalsta veidiem invaliditātes gadījumā.

Kas reglamentē invaliditātes noteikšanu Latvijā?

Invaliditātes noteikšanu valstī reglamentē *Invaliditātes likums* un Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr.805 „Noteikumi par prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbības zaudējuma noteikšanas kritērijiem, termiņiem un kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr.805).

Kad nosaka invaliditāti?

Invaliditātes vai darbības ekspertīzi veic personai ar fiziskās vai garīgās veselības traucējumiem, kuru dēļ:

- persona ir nepārtraukti ārstējusies vismaz sešus mēnešus pirms ekspertīzes veikšanas dienas,
- personai ir radušies stabili funkcionēšanas ierobežojumi, un to apliecina medicīniskie dokumenti.

Tomēr, ja personai veselības traucējumi ir smagi un ar nelabvēlīgu prognozi vai ir radušies stabili funkcionēšanas ierobežojumi, tā var pieteikties uz invaliditātes ekspertīzes veikšanu pirms sešu mēnešu ārstēšanās perioda, konsultējoties ar savu ģimenes vai ārstējošo ārstu.

Kas nosaka invaliditāti?

Invaliditātes ekspertīzi Latvijā veic Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisija (turpmāk – VDEĀVK), kura sava lēmuma pieņemšanā ir neatkarīga.

Kas norīko uz invaliditātes ekspertīzi?

Personai nosūtījumu uz invaliditātes ekspertīzi (veidlapa Nr.088/u) izsniedz ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts, izvērtējot katras personas veselības stāvokli un funkcionēšanas ierobežojumus.

Kādi dokumenti jāiesniedz, lai personai tiktu veikta invaliditātes ekspertīze?

Personai VDEĀVK jāiesniedz:

1. Iesniegums invaliditātes veikšanai – tas var būt rakstīts brīvā formā, kā arī izmantojot iesnieguma veidlapu, kura atrodama VDEĀVK tīmekļa vietnē www.vdeavk.gov.lv.
2. Ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta izsniegts nosūtījums invaliditātes ekspertīzes veikšanai (veidlapa Nr.088/u).
3. Funkcionālo spēju pašnovērtējums, ja ekspertīze jāveic personai no 18 gadu vecuma – anketu var aizpildīt rokrakstā vai datorrakstā. Anketa atrodama VDEĀVK tīmekļa vietnē www.vdeavk.gov.lv.
4. Citi dokumenti, ja ārsts vai pati persona uzskata, ka tie ir nepieciešami ekspertīzes veikšanai.

Nepieciešamos dokumentus invaliditātes ekspertīzei persona vai tās likumiskais pārstāvis iesniedz VDEĀVK:

- personīgi kādā no desmit VDEĀVK nodaļām (adreses atrodamas uz brošūras aizmugurējā vāka);
- nosūtīt pa pastu uz jebkuru no VDEĀVK nodaļām;
- elektroniska dokumenta formā atbilstoši normatīvajiem aktiem par elektronisko dokumentu noformēšanu;
- elektroniski valsts pārvaldes pakalpojumu portālā www.latvija.lv, aizpildot speciālu tiešsaistes iesnieguma formu, pārējos nepieciešamos dokumentus pievienojot kā kopijas.

Tā kā bērniem invaliditāti nosaka ne ilgāk kā līdz 18 gadu sasniegšanai, tad vecākam vai likumiskajam pārstāvim, lai nebūtu pārtraukums invaliditātes statusā, vēlams atkārtoti iesniegt nepieciešamos dokumentus invaliditātes noteikšanai vismaz mēnesi pirms bērna pilngadības sasniegšanas, ja ir prognoze par invaliditātes turpināšanos. Šādā gadījumā dokumentus iesniedz likumiskais pārstāvis, bet lēmumu par invaliditātes noteikšanu izsniedz pašai personai.

Kā nosaka invaliditāti?

Invaliditātes ekspertīze parasti tiek veikta bez personas klātbūtnes, izņemot gadījumus, kad ir radušās neskaidrības vai ir nepieciešams personai uzdot papildu jautājumus, lai izvērtētu faktiskos funkcionēšanas ierobežojumus. Pirmreizējās invaliditātes gadījumā biežāk tiek veikta klātienes ekspertīze. Invaliditātes ekspertīze ir bezmaksas pakalpojums.

Kopš 2015.gada 1.janvāra Latvija invaliditātes noteikšanā piemēro Starptautiskās funkcionēšanas nespējas un veselības klasifikācijā iekļautās kategorijas, kas nozīmē, ka, nosakot invaliditāti, tiek novērtētas personas funkcionēšanas spējas, nevis tikai slimības diagnoze.

Veicot invaliditātes ekspertīzi **bērnam**, invaliditāti nosaka saskaņā ar Noteikumu Nr.805 4.pielikumā minētajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem, savukārt **pilngadīgai personai** – saskaņā ar Noteikumu Nr.805 5.pielikumā minētajiem invaliditātes noteikšanas kritērijiem.

Persona līdz 18 gadu vecumam 	Persona no 18 gadu vecuma līdz pensijas vecumam 	Persona, kura sasniegusi pensijas vecumu
Bērns ar invaliditāti - invaliditāti nosaka bez iedalījuma grupās	I invaliditātes grupa – ļoti smaga invaliditāte – 80-100% darbspēju zaudējums	I invaliditātes grupa – ļoti smaga invaliditāte
	II invaliditātes grupa – smaga invaliditāte – 60 –79 % darbspēju zaudējums	II invaliditātes grupa – smaga invaliditāte
	III invaliditātes grupa – mēreni izteikta invaliditāte – 25-59% darbspēju zaudējums	III invaliditātes grupa – mēreni izteikta invaliditāte

Cik ilgā laikā VDEĀVK pieņem lēmumu?

Atbilstoši *Administratīvā procesa likuma* 64. pantam VDEĀVK pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas. Ja objektīvu iemeslu dēļ noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam.

Uz kādu termiņu nosaka invaliditāti?

Bērniem līdz 18 gadu vecumam:

- uz 6 mēnešiem, vienu, diviem vai pieciem gadiem;
- uz periodu līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. Šādu termiņu nosaka klasificētu anatomisku defektu vai veselības traucējumu gadījumos; ja līdz bērna pilngadības sasniegšanai atlicis mazāk nekā gads; kā arī tad, ja bērnam ir stabili un neatgriezeniski funkcionēšanas ierobežojumi, kuru dēļ invaliditāte ir bijusi nepārtraukti noteikta vismaz vienu gadu.

Personai no 18 gadu vecuma:

- uz 6 mēnešiem, vienu, diviem vai pieciem gadiem;
- bez atkārtota invaliditātes ekspertīzes termiņa (uz mūžu). Šādu termiņu nosaka klasificētu anatomisku defektu vai veselības traucējumu gadījumos, vai ja ir stabili un neatgriezeniski funkcionēšanas ierobežojumi, kuru dēļ viena un tā pati invaliditātes grupa nepārtraukti bijusi noteikta vismaz piecus gadus, vai komisijai ir pamats uzskatīt, ka invaliditāte varētu tikt nepārtraukti noteikta vairāk nekā uz pieciem gadiem.

Nosakot invaliditātes termiņu, ņem vērā veselības traucējumu un funkcionēšanas ierobežojumu stabilitātes prognozi vismaz nākamajiem 6 mēnešiem.

Kā rīkoties, ja nepiekrītat VDEĀVK lēmumam?

Ja persona nepiekrīt lēmumam, atbilstoši *Invaliditātes likuma* 9. pantam to var apstrīdēt VDEĀVK vadītājam mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās brīža (paziņošanas brīža). Savukārt VDEĀVK vadītāja lēmumu var pārsūdzēt tiesā.

Lēmuma apstrīdēšana un pārsūdzēšana neaptur tā darbību. Lēmumu var apstrīdēt tikai pati persona vai tās likumiskais pārstāvis.

Kādam nolūkam kalpo invaliditātes apliecība?

Invaliditātes apliecība ir invaliditāti apliecinošs dokuments, ko izsniedz gan **bērnam**, gan **pilngadīgai personai ar invaliditāti**. Invaliditātes apliecību izsniedz VDEĀVK uz tādu pašu termiņu, uz kādu noteikta invaliditāte. Izņēmums ir gadījumi, kad invaliditāte tiek noteikta "uz mūžu", kad apliecību izsniedz uz desmit gadiem – pēc tam invaliditātes apliecība ir jāatjauno. Apliecību izsniedz klātienē VDEĀVK vai nosūta ierakstītā pasta sūtījumā, ievērojot personas iesniegumā norādīto vēlamo saņemšanas veidu. Apliecību izsniedz bez maksas.

Invaliditātes apliecība nav obligāti nepieciešams dokuments. Atsevišķos gadījumos, kā, piemēram, izmantojot atvieglojumus sabiedriskajā transportā vai izmantojot maksas pakalpojumu atvieglojumus kultūras objektos un citās sabiedriskās vietās, kur ir paredzēti atvieglojumi personām ar invaliditāti, invaliditātes apliecība pēc uzaicinājuma ir jāuzrāda.

Kam tiek nodoti dati par personas invaliditāti?

Personas datu, t.sk. sensitīvo datu apstrāde notiek VDEĀVK Invaliditātes informatīvajā sistēmā (turpmāk – IIS). Personu dati tiek sniegti arī citām valsts un pašvaldības iestādēm, kuras nodrošina pabalstu, pakalpojumu un citu atvieglojumu nodrošināšanu un kurām saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības apstrādāt attiecīgos datus.

VDEĀVK e-pakalpojumi

Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā www.latvija.lv pieejami šādi e-pakalpojumi:

- **Mani dati VDEĀVK** – personas var iegūt informāciju par spēkā esošajiem invaliditātes lēmumiem.
- **Iesniegums VDEĀVK par invaliditātes ekspertīzes veikšanu** - personas, kuras tiek nosūtītas uz invaliditātes vai prognozējamās invaliditātes ekspertīzi, var iesniegt iesniegumu VDEĀVK.
- **Iesniegums invaliditātes ekspertīzes lēmuma apstrīdēšanai** – personas var viena mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas to apstrīdēt, iesniedzot VDEĀVK iesniegumu.
- **Atkārtota invaliditātes apliecības izsniegšana** – e-pakalpojums nodrošina iespēju iesniegt iesniegumu VDEĀVK, lai atkārtoti saņemtu invaliditātes apliecību.

VALSTS SNIEGTAIS ATBALSTS PERSONĀM AR INVALIDITĀTI

Personām ar invaliditāti pieejamos atbalsta pakalpojumus ievieš un nodrošina dažādu nozaru ministrijas.

Valsts atbalsts ir paredzēts gan **bērniem ar invaliditāti**, gan **pilngadīgām personām ar invaliditāti** atbilstoši VDEĀVK

pieņemtajam lēmumam un izsniegtajam/iem atzinumam/iem.

SPECIFISKAIS FINANSIĀLAIS ATBALSTS

Invaliditātes pensija (turpmāk – pensija) – pensiju ir tiesīga saņemt **pilngadīga persona ar invaliditāti** (līdz vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanai), ja tai ir vismaz trīs gadi apdrošināšanas stāžs. Personu ar I un II invaliditātes grupu pensijas apmērs ir atkarīgs no veiktajām sociālajām apdrošināšanas iemaksām un apdrošināšanas stāža. Personu ar III invaliditātes grupu pensijas apmērs no 2020.gada 1.janvāra ir **80,00 euro/mēnesī**, bet personām ar III invaliditātes grupu kopš bērnības – **122,69 euro/mēnesī** (valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta invaliditātes gadījumā apmērā).

Pensija vienu reizi gadā (oktobrī) tiek indeksēta. Pensija tiek piešķirta uz noteikto invaliditātes laiku. Esot darba attiecībās un saņemot darba algu, pensijas izmaksa netiek pārtraukta. Ja invaliditāte noteikta pirmreizēji, personai ir jāiesniedz jebkurā Valsts sociālas apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – VSAA) rakstisks iesniegums par pensijas piešķiršanu, norādot vēlamo pensijas saņemšanas veidu. Ja personai ir apdrošināšanas stāžs līdz 1995. gada 31.decembrim, iesniegumam klāt jāpievieno arī apdrošināšanas stāžu apliecinājoši dokumenti. Pensiju piešķir saskaņā ar likumu *Par valsts pensijām*. Iesniegumu par pensijas pieprasīšanu var iesniegt arī izmantojot valsts pārvaldes pakalpojumu portālu www.latvija.lv.

Sasniedzot vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo vecumu, invaliditātes pensijas vietā tiek piešķirta vecuma pensija, kas invaliditātes laikā nedrīkst būt mazāka par iepriekš saņemto invaliditātes pensiju.

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts invaliditātes gadījumā (turpmāk – VSNP) – tiesības uz VSNP ir personai ar invaliditāti, kurām piešķirts personas kods un pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā, turklāt Latvijas Republikā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti. VSNP piešķir **pilngadīgai personai ar invaliditāti**, kurai nav tiesības uz pensiju (izņemot apgādnieka zaudējuma pensiju). VSNP piešķir uz noteikto invaliditātes laiku. Esot darba attiecībās, VSNP izmaksa netiek pārtraukta.

VSNP apmērs no 2020.gada 1.janvāra ir palielināts un ir atkarīgs no personai noteiktās invaliditātes grupas:

- Personām ar I invaliditātes grupu – 104,00 euro/mēnesī;
- Personām ar II invaliditātes grupu – 96,00 euro/mēnesī;
- Personām ar III invaliditātes grupu – 80,00 euro/mēnesī;
- Personām ar I invaliditātes grupu kopš bērnības – 159,50 euro/mēnesī;
- Personām ar II invaliditātes grupu kopš bērnības – 147,23 euro/mēnesī;
- Personām ar III invaliditātes grupu kopš bērnības – 122,69 euro/mēnesī.

Ja persona strādājot iegūst trīs gadu apdrošināšanas stāžu, persona ir tiesīga saņemt invaliditātes pensiju. Tādā gadījumā personai jāvēršas VSAA ar iesniegumu par pensijas piešķiršanu vai arī iesniegums jāiesniedz, izmantojot valsts pārvaldes pakalpojumu portālu www.latvija.lv.

Piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti – tiesības saņemt piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par **bērnu ar invaliditāti** ir bērna vecākam vai tā likumiskajam pārstāvim. Piemaksas apmērs ir **106,72 euro/mēnesī** uz noteikto invaliditātes laiku. Pabalsta mērķis ir sniegt papildu materiālo atbalstu ģimenēm, kurās aug bērns ar invaliditāti.

Īpašas kopšanas pabalsts – īpašas kopšanas pabalstu (turpmāk – kopšanas pabalsts) piešķir **pilngadīgai personai ar invaliditāti**, ja VDEĀVK ir izsniedzis atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību ļoti smagu funkcionēšanas ierobežojumu un papildu aprūpes nepieciešamības dēļ. Medicīniskās indikācijas īpašas kopšanas nepieciešamībai VDEĀVK ārsti nosaka, izvērtējot personas medicīnisko diagnozi un funkcionēšanas ierobežojuma pakāpi. Kopšanas pabalstu piešķir personai ar ļoti smagu invaliditāti, kurai nepieciešama nepārtraukta – **24 stundu** – kopšana. Īpašas kopšanas pabalsta apmērs ir **213,43 euro/mēnesī**.

Ar **2019.gada 1.jūliju, bērnam ar invaliditāti un pilngadīgai personai ar invaliditāti**, kurai invaliditātes cēlonis ir saslimšana no bērnības un nepieciešama īpaša kopšana – kopšanas pabalsta apmērs ir **313,42 euro/mēnesī**.

Pabalsts var tikt izlietots gan papildu aprūpes vajadzībām, tehniskā aprīkojuma iegādei, higiēnas preču iegādei u.c.

No 2020.gada 1.janvāra bērna vecākiem ir tiesības saņemt slimības pabalstu bērna ar invaliditāti, par kuru piešķirts bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts, slimības gadījumā. Slimības pabalstu piešķir par slima bērna kopšanu līdz bērna 18 gadu vecuma sasniegšanai. Pabalsta izmaksas termiņi:

- Bērna nepārtrauktas saslimšanas gadījumā – ne ilgāk par 26 nedēļām (6 mēneši), skaitot no bērna pirmās saslimšanas dienas;
- Ja bērns slimo ar pārtraukumiem – ne ilgāk par 3 gadiem 5 gadu periodā.

Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās – pabalstu var saņemt bērns ar invaliditāti un pilngadīga persona ar invaliditāti, ja VDEĀVK ir izsniedzis atzinumu par medicīniskām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai. Pabalsta apmērs ir **79,68 euro par katru pilnu sešu mēnešu periodu**.

Pabalsts personām ar I grupas redzes invaliditāti asistenta pakalpojuma izmantošanai – tiesības uz pabalstu ir personai ar I grupas redzes invaliditāti, kura nesaņem īpašas kopšanas pabalstu. Pabalsta apmērs ir **17,07 euro/nedēļā**. Ja personai ar I grupas redzes invaliditāti VSAA ir piešķīrusi pabalstu asistenta izmantošanai par 10 stundām nedēļā, bet personai nepieciešams asistenta pakalpojums vairāk nekā 10 stundas nedēļā, personai ir tiesības pieprasīt un saņemt asistenta pakalpojumu arī pašvaldībā līdz 30 stundām nedēļā (skatīt sadaļā *Atbalsta pakalpojumi – Asistenta pakalpojums pašvaldībā*).

Kā pieprasīt valsts garantētos pabalstus invaliditātes gadījumā?

Pie pirmreizēji noteiktas invaliditātes vai VDEĀVK izsniegta atzinuma par pabalsta saņemšanas tiesībām, personai vai tās pilnvarotajam pārstāvim, vai bērna vecākam vai tā likumiskajam pārstāvim jāiesniedz iesniegums par pabalsta piešķiršanu:

- personiski jebkurā VSAA nodaļā;
- elektroniska dokumenta formā, norādot tajā visu nepieciešamo informāciju, izmantojot VSAA tīmekļa vietnē (www.vsa.gov.lv) esošo veidlapu;
- izmantojot VSAA tīmekļa vietnē (www.vsa.gov.lv) esošo veidlapu, nosūtot to pa pastu;
- aizpildot e-iesniegumu valsts pārvaldes pakalpojumu portālā www.latvija.lv.

ATBALSTA PAKALPOJUMI

Psihologa konsultācijas – pakalpojums ir pieejams bērnam, kuram pirmreizēji noteikta invaliditāte un kurš dzīvo ģimenē, kā arī bērna vecākiem vai tā likumiskajiem pārstāvjiem. Pakalpojums paredz iespēju saņemt no valsts budžeta apmaksātu psihologa pakalpojumu (desmit 45 minūšu konsultācijas). Konsultācijas var izmantot viena gada laika pēc pirmreizēji noteiktās invaliditātes. Lai pakalpojumu saņemtu, ir jāvērsas personas deklarētās dzīvesvietas pašvaldības sociālajā dienestā un jāiesniedz iesniegums par pakalpojuma saņemšanu. Bērna vecākiem vai likumiskajam pārstāvim ir tiesības pašam izvēlēties pakalpojuma sniedzēju, to norādot iesniegumā, vai arī izmantot sociālā dienesta piedāvāto pakalpojuma sniedzēju.

Asistenta pakalpojums pašvaldībā – pakalpojuma mērķis ir atbalsta sniegšana ārpus mājošanas aktivitāšu nodrošināšanai. Tiesības saņemt pakalpojumu ir:

- bērniem no 5-18 gadu vecumam ar ļoti smagu invaliditāti, kuriem izsniegts VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību;
- personām ar I vai II invaliditātes grupu, kurām VDEĀVK ir izsniedzis atzinumu par asistenta pakalpojuma pašvaldībā nepieciešamību.

Pakalpojuma apjoms ir līdz 40 stundām nedēļā. Lai saņemtu asistenta pakalpojumu, personai vai tās likumiskajam pārstāvim ir jāvērsas savas deklarētās dzīvesvietas sociālajā dienestā ar iesniegumu par asistenta pakalpojuma saņemšanu. Persona pati var izvēlēties, kurš būs pakalpojuma sniedzējs, norādot to iesniegumā. Sociālā dienesta darbinieks izvērtēs, kādu darbību veikšanai pakalpojums ir nepieciešams, un pieņems lēmumu par pakalpojuma apjomu. Sīkāka informācija ir pieejama Labklājības ministrijas tīmekļa vietnē <http://www.lm.gov.lv/text/2460>.

Asistenta pakalpojums izglītības iestādē – pakalpojuma mērķis ir nodrošināt atbalstu pārvietošanās un pašaprūpes veikšanai izglītības procesā:

- bērniem ar invaliditāti no 5 līdz 18 gadu vecumam, pamatojoties uz VDEĀVK atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionēšanas ierobežojumiem;
- pilngadīgām personām ar I vai II invaliditātes grupu, pamatojoties uz VDEĀVK atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību.

Pakalpojuma apjoms ir līdz 40 stundām nedēļā. Pakalpojumu ir tiesīgi saņemt izglītojamie, kuri mācās pirmsskolas izglītības, vispārējās pamatizglītības, profesionālās pamatizglītības, arodizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības iestādēs (izņemot speciālās izglītības iestādes, kas saņem uzturēšanas izdevumus no valsts budžeta). Lai saņemtu asistenta pakalpojumu, bērna vecākiem vai tā likumiskajam pārstāvim, pilngadīgai personai ar I vai II invaliditātes grupu vai tās pilnvarotajai personai jāiesniedz izglītības iestādē iesniegums par asistenta pakalpojuma piešķiršanu, kurā norāda darbības, kuru veikšanai asistents būs nepieciešams. Sīkāka informācija pieejama Izglītības un zinātnes ministrijas tīmekļa vietnē <http://www.izm.gov.lv/lv/pedagogiem/asistenta-pakalpojumi-izglitibas-iestade>.

Surdotulka pakalpojums – pakalpojumu nodrošina **bērnām ar invaliditāti un pilngadīgai personai ar invaliditāti**, kurām dzirdes traucējumus nevar kompensēt ar tehniskajiem palīgīdzekļiem:

- līdz 480 akadēmiskām stundām – mācību gada laikā izglītības programmas apguvei;
- līdz 120 stundām gadā – saskarsmes nodrošināšanai ar citām fiziskajām un juridiskajām personām.

Pakalpojumu nodrošina Latvijas Nedzirdīgo savienība. Lai saņemtu surdotulka pakalpojumu, bērna vecākam vai tā likumiskajam pārstāvim, vai pilngadīgai personai vai tās pilnvarotajai personai ir jāvērsas Latvijas Nedzirdīgo savienībā (Rīgā, Elvīras ielā 19, tālr./fakss 67470444, e-pasts: Ins@Ins.lv) ar iesniegumu par pakalpojuma saņemšanas nepieciešamību. Iesniegumu par pakalpojuma nepieciešamību iesniedz personīgi, nosūta pa pastu vai elektroniska dokumenta formā atbilstoši normatīvajiem aktiem par elektronisko dokumentu noformēšanu, iesniedzot:

- iesniegumu par pakalpojuma saņemšanas nepieciešamību;
- ārstējošā ārsta izziņu, kas apliecina, ka personai ir dzirdes traucējumi un nepieciešams surdotulka pakalpojums;
- invaliditātes apliecības kopiju, kas apliecina, ka personai ir noteikta invaliditāte.

Tehniskie palīgīdzekļi – no valsts budžeta tiek finansēti tehnisko palīgīdzekļu pakalpojumi personām, kurām ir ilgstoši vai īslaicīgi funkcionālie traucējumi, kuru dēļ tām ir grūtības sevi aprūpēt, pārvietoties vai iekļauties sabiedrībā. Personām pieejami šādi tehniskie palīgīdzekļi:

- pārvietošanās, pašaprūpes tehniskie palīgīdzekļi, protēzes, ortozes, ortopēdiskie apavi un komunikācijas palīgīdzekļi. Izsniegšanu nodrošina VSIA „NRC „Vaivari”” <http://www.nrcvaivari.lv/?55>;
- surdotehniskie palīgīdzekļi. Izsniegšanu nodrošina Latvijas Nedzirdīgo savienība <http://www.ins.lv/lat/>;
- tiftotehniskie palīgīdzekļi un acu protēzes. Izsniegšanu nodrošina Latvijas Neredzīgo biedrība <http://www.inbiedriba.lv/>;
- vieglo automobiļu pielāgošana personu ar invaliditāti vajadzībām - personas ar ilgstošiem vai nepārejošiem organisma funkciju traucējumiem vai anatomiskiem defektiem var saņemt no valsts budžeta apmaksātu sev piederoša automobiļa pielāgošanu. Pakalpojuma sniegšanu nodrošina Sociālās integrācijas valsts aģentūra (turpmāk – SIVA) (<http://www.siva.gov.lv/auto-pielagosana.html>).

Tehniskie palīgīdzekļi tiek izsniegti, pamatojoties uz personas vai tās likumiskā pārstāvja iesniegumu un ārsta speciālista atzinumu par tehniskā palīgīdzekļa nepieciešamību. Atkārtotas saņemšanas iespējas atkarīgas no konkrētajam tehniskajam palīgīdzeklim noteiktā lietošanas laika.

Stāvvietas karte – automobiļiem, kurus vada personas ar invaliditāti ar pārvietošanās traucējumiem, un automobiļiem, kuru pasažieri ir personas ar invaliditāti ar pārvietošanās traucējumiem vai personas ar I grupas redzes invaliditāti, salonā pie priekšējā stikla atļauts novietot stāvvietu izmantošanas karti (turpmāk – karti). Karti izsniedz Ceļu satiksmes drošības direkcija (turpmāk – CSDD), pamatojoties uz personai noteikto invaliditāti un VDEĀVK izsniegto atzinumu par medicīniskām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.

Darbs, nodarbinātība un profesionālā pilnveide – invaliditāte nenozīmē, ka persona nav spējīga vai nedrīkstētu strādāt, bet gan to, ka zināmā pakāpē personas darbības ir ierobežotas, un tai ir nepieciešams atbalsts darba veikšanai vai pie iekārtošanās darbā. Darbs un pastāvīgi ienākumi ir viena no neatkarīgas dzīves sastāvdaļām. Tādēļ valsts īsteno atbalsta pasākumus, lai veicinātu personu ar invaliditāti iekļaušanos darba tirgū, profesionālo iemaņu pilnveidošanu vai iegūšanu, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošina personām pārkvalifikācijas iespējas. Valsts piedāvā vairākus atbalsta veidus personām ar invaliditāti nodarbinātības jomā, ko sniedz Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk – NVA) un SIVA.

- **NVA** piedāvā:
 - palīdzību darba meklēšanā (individuālā darba meklēšanas plāna izstrāde, personas profilēšana, informēšana par darba meklēšanas metodēm);
 - karjeras konsultācijas un darba tirgū nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguves pasākumus (psiholoģiskais atbalsts un ieteikumi turpmākās profesionālās karjeras plānošanai, darba pieteikuma dokumentu sagatavošanai un darba meklēšanai);
 - profesionālās apmācības, pārkvalifikācijas, kvalifikācijas paaugstināšanas iespējas (personas izvēlētajā mācību iestādē ar stipendiju 5 eiro par katru mācību dienu);
 - neformālās izglītības programmu apguvi (personas izvēlētajā mācību iestādē ar stipendiju 5 eiro par mācību dienu);
 - subsidētās darba vietas (darba vietas pielāgošana personas ar invaliditāti vajadzībām, darba vadītāja atbalsts);
 - reģionālās mobilitātes atbalstu (kompensācija par transporta izdevumiem vai mājokļa īri nokļūšanai uz mācībām vai darba vietu);
 - ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas pasākumus (individuālas speciālistu konsultācijas un grupu konsultācijas, t.sk. karjeras, psihologu un psihoterapeitu konsultācijas; veselības pārbaudes (arodslimību ārsta vai arodveselības un arodslimību ārsta konsultācija un atzinums, ārstu speciālistu apskate, laboratoriskie un funkcionālie izmeklējumi saskaņā ar arodslimību ārsta norīkojumu); profesionālās piemērotības noteikšanu, ko nodrošina SIVA; motivācijas programmu darba meklēšanai un sociālā mentora pakalpojumus);
 - pagaidu nodarbinātības iespējas algotajos sabiedriskajos darbos darba iemaņu uzturēšanai;
 - atbalstu savas komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai;

Papildus bezdarbniekam ar invaliditāti pieejams asistenta pakalpojums personas nokļūšanai līdz mācību vai darba vietai, surdotulka un ergoterapeita pakalpojums mācību un darba vietā, kā arī atbalsta personas nodrošināšana bezdarbniekam ar garīga rakstura traucējumiem. Ar sīkāku informāciju ir iespējams iepazīties NVA tīmekļa vietnē www.nva.gov.lv.

- **SIVA** mērķis ir veicināt personu ar invaliditāti un personu ar funkcionāliem traucējumiem iekļaušanos darba tirgū un sabiedrībā, piedāvājot:
 - sociālo rehabilitāciju;
 - profesionālās piemērotības noteikšanu;
 - profesionālo rehabilitāciju darba tirgū pieprasītas profesijas apgūšanā (profesionālās vidējās vai pirmā līmeņa augstākās izglītības ietvaros).

Pakalpojumu saņēmēju mērķa grupa ir jaunieši ar invaliditāti no 15 gadu vecuma un personas ar invaliditāti līdz pensijas vecumam. Ar sīkāku informāciju ir iespējams iepazīties SIVA tīmekļa vietnē www.siva.gov.lv.

CITI ATVIEGLOJUMI

Valsts galvojums studiju un studējošo kredītam – tiesības uz studiju un studējošo kredītu ar valsts nodrošinātu galvojumu 100% apmērā ir personām ar I vai II invaliditātes grupu. Savukārt studiju un studējošo kredīts (pamatsumma, kredīta procenti un līgumsods) var tikt dzēsts personām ar I vai II invaliditātes grupu. Detalizētāku informāciju par studiju un studējošo kredīta saņemšanu, atmaksas un dzēšanas nosacījumiem var iepazīties Studiju un zinātnes administrācijā (www.sza.gov.lv), informatīvais tālrunis: 67702490, e-pasts: pasts@sza.gov.lv).

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) atvieglojumi – personai, kurai ir noteikta invaliditāte, ir tiesības uz IIN papildu atvieglojumu šādā apmērā:

- 1848 *euro* gadā vai 154 *euro* mēnesī – personai, kurai ir noteikta I vai II invaliditātes grupa;
- 1440 *euro* gadā vai 120 *euro* mēnesī – personai, kurai ir noteikta III invaliditātes grupa.

No 2018. gada ir paaugstināts atvieglojuma apmērs par apgādībā esošo personu – 2018. gadā uz 200 *euro* mēnesī, 2019. gadā uz 230 *euro* mēnesī, 2020. gadā uz 250 *euro* mēnesī. Šis atvieglojums tiek piemērots arī:

- par laulāto, vecākiem, vecvecākiem un bērniem, kas sasnieguši 18 gadu vecumu, ja minētās personas nav strādājošas un saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir atzītas par personām ar invaliditāti;
- par nestrādājošu laulāto, kura apgādībā ir nepilngadīgs bērns, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir atzīts par personu ar invaliditāti.

Lai saņemtu IIN atvieglojumu, strādājošai personai elektroniskajā algas nodokļu grāmatiņā ir jāveic atzīme par invaliditātes statusu, kā arī par to ir jāinformē Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID), iesniedzot rakstisku iesniegumu vai norādot nepieciešamo informāciju par invaliditātes statusu elektroniskajā deklarēšanās sistēmā (EDS). Ar sīkāku informāciju var iepazīties VID tīmekļa vietnē www.vid.gov.lv vai zvanot pa informatīvo tālruni 67120000.

Braukšanas maksas atvieglojumi sabiedriskajā transportā – personām ar I vai II invaliditātes grupu un personām līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, uzrādot invaliditātes apliecību, kā arī personai, kura pavada personu ar I invaliditātes grupu vai personu līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, ir tiesības bez maksas izmantot sabiedrisko transportlīdzekli, kas pārvadā pasažierus pilsētas nozīmes un reģionālās nozīmes maršrutā.

Atbalsts norēķiniem par elektrību – atbalsts sniedz iespēju personām ar I invaliditātes grupu un ģimenēm, kurās aug bērns ar invaliditāti, katru mēnesi pirmās 100 patērētās kilovatstundas, sadales sistēmas pakalpojumus, obligātā iepirkuma un jaudas komponentes apmaksāt par zemāku cenu. Lai saņemtu atbalstu, personai jāaizpilda iesniegums Elektrum tīmekļa vietnē www.elektrum.lv. Tas nozīmē, ka, lai saņemtu elektroapgādes pakalpojumu par zemāku cenu, mājāsaimniecībai, kurā dzīvo persona ar invaliditāti, ir jābūt noslēgtam līgumam ar Elektrum par pakalpojuma saņemšanu. Atbalstu var saņemt no mēneša, kurā iesniegts pieteikums atbalsta saņemšanai, neatkarīgi no pieteikšanās datuma.

Atvieglojums sauszemes transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšanai (OCTA) – iegādājoties apdrošināšanas polisi, apdrošinātāja noteiktās apdrošināšanas prēmijas maksājums par 40% tiek samazināts transportlīdzekļu īpašniekiem, kuras ir personas ar I vai II invaliditātes grupu, kā arī personām ar III invaliditātes grupu, kurām ir aprūtināta pārvietošanās (to apliecina VDEĀVK atzinums par medicīniskām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai).

Atbrīvojumi no transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa maksāšanas – personām ar I, II vai III invaliditātes grupu, kā arī bērni ar invaliditāti vecākiem vai tā likumiskajiem pārstāvjiem nav jāmaksā transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis par viņu īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu vienu vieglo automobili, motociklu, triciklu vai kvadriciklu.

Veselības aprūpe – personām ar invaliditāti ir pieejami atvieglojumi valsts apmaksātu veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanā, piemēram:

- personas, kurām noteikta I invaliditātes grupa, saņemot valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus, ir atbrīvotas no pacienta iemaksas un tādējādi saņem attiecīgos pakalpojumus bez maksas;
- personām ar I invaliditātes grupu nav jāveic pacienta iemaksa par ģimenes ārsta mājas vizīti;
- pacienta iemaksu kopsumma par kalendārājā gadā saņemtajiem ambulatorajiem un stacionārajiem veselības aprūpes pakalpojumiem nedrīkst pārsniegt 570 *euro*. Ja šāda kopsumma sasniegta, pacienti var saņemt izziņu, kuru uzrādot veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas laikā, līdz kalendārā gada beigām pacienta iemaksas maksājums nav jāveic, un pakalpojums pilnībā tiek apmaksāts no valsts budžeta līdzekļiem. Ja pacienta iemaksu apmērs sasniedz minēto summu, ir jānododas uz tuvāko Nacionālā veselības dienesta (turpmāk – NVD) teritoriālo nodaļu un jāiesniedz pacienta maksājumus apliecinājoši dokumenti (čeki, stingrās uzskaites kvītis). NVD attiecīgi pārbaudīs informāciju un izsniegs izziņu par atbrīvojumu no pacienta iemaksu veikšanas līdz kalendārā gada beigām. Izziņa turpmāk jāuzrāda ārstniecības iestādē katrā apmeklējuma reizē.
- Valstī ir noteikta ambulatorai ārstniecībai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība atbilstoši pacienta slimības diagnozei, raksturam un smaguma pakāpei, kas nodrošina pacientiem iespēju saņemt noteiktu slimību ārstēšanai nepieciešamās zāles, kuras pilnībā vai daļēji apmaksā valsts un kuras ir iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā. Informāciju par kompensējamo medikamentu pieejamību un to klāstu, kā arī par valsts sniegto atbalstu veselības jomā personām ar invaliditāti varat iegūt NVD (www.vmnvd.gov.lv, tālr.: 80 001 234, e-pasts: nvd@vmnvd.gov.lv).

Valsts iemaksas pensiju apdrošināšanai – laika periodu, kad valsts veic sociālās apdrošināšanas iemaksas, ieskaita personas apdrošināšanas stāžā, ko ņem vērā pie vecuma pensijas apmēra noteikšanas, ja persona šajā laikā nav bijusi nodarbināta. Obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas pensiju apdrošināšanai tiek veiktas no valsts pamatbudžeta par personām, kuras saņem īpašas kopšanas pabalstu par bērnu ar invaliditāti, un no valsts speciālā budžeta par pilngadīgām personām ar invaliditāti, kuras nav reģistrētas kā darba ņēmēji vai nav obligāti sociāli apdrošinātas kā pašnodarbinātie.

Papildu informāciju var saņemt

Par valsts un pašvaldības nodrošinātajiem sociālajiem pakalpojumiem – **Labklājības ministrijā**, Skolas ielā 28, Rīgā, LV-1331, tālr. 67021600, e-pasts: lm@lm.gov.lv, tīmekļa vietne www.lm.gov.lv vai deklarētās dzīvesvietas pašvaldības sociālajā dienestā.

Par nodarbinātības jautājumiem – **Nodarbinātības valsts aģentūrā** Kr. Valdemāra ielā 38 k-1, Rīgā, LV-1010, Bezmaksas informatīvais tālr. 80200206, e-pasts: nva@nva.gov.lv, tīmekļa vietne www.nva.gov.lv.

Par profesionālās piemērotības noteikšanu, profesionālo un sociālo rehabilitāciju **Sociālās integrācijas valsts aģentūrā** – Dubultu prospekts 71, Jūrmalā, LV-2015, tālr. 67767045, e-pasts: siva@siva.gov.lv, tīmekļa vietne www.siva.gov.lv.

Par pabalstu un pensiju izmaksu **Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā** – Iemaksu nodaļā Tilta ielā 9, Rīgā, LV-105, tālr. 67355375, e-pasts: konsultacijas@vsaa.gov.lv, tīmekļa vietne www.vsaa.gov.lv.

Par darba aizsardzības jautājumiem **Valsts darba inspekcijā** – Kr. Valdemāra ielā 38 k-1, Rīgā, LV-1010, tālr. 67186522, 67186523, e-pasts: vdi@vdi.gov.lv, tīmekļa vietne www.vdi.gov.lv.

Par veselības aprūpes pakalpojumiem un kompensējamiem medikamentiem – **ārstējošā ārsta praksē** vai **Nacionālajā veselības dienestā**, Cēsu ielā 31, k-3 (6. ieeja, 4. stāvs), Rīgā, LV-1012, bezmaksas informatīvais tālr. 80001234, e-pasts: nvd@vmnvd.gov.lv, tīmekļa vietne www.vmnvd.gov.lv.

Par medicīniskās aprūpes profesionālo un pārejošas darbnespējas ekspertīzes kvalitāti ārstniecības iestādēs – **Veselības inspekcijā**, Kliņānu ielā 7, Rīgā, LV-1012, tālr. 67081600, e-pasts: vi@vi.gov.lv, tīmekļa vietne: www.vi.gov.lv.

VDEĀVK centrālā adrese Ventspils iela 53, Rīga, LV-1002.

VDEĀVK 10 nodaļas:

- Rīgas apvienotā nodaļa, Ventspils iela 53, Rīga, LV-1002, tālr. 80205009 (bezmaksas), tālr. 67892324
- Rīgas specializētā nodaļa, Ventspils ielā 53, Rīga, LV-1002, tālr. 67394101;
- Daugavpils nodaļa, L.Dārza ielā 60/62, korp.4, Daugavpils, LV-5404, tālr. 65431184;
- Gulbenes nodaļa, Ozolu ielā 2a, Gulbene, LV-4401, tālr. 64473158;
- Jelgavas nodaļa, Filozofu ielā 69, LV-3001, tālr.63023232;
- Jēkabpils nodaļa, Stadiona ielā 1, Jēkabpils, LV-5201, tālr. 65235044;
- Kuldīgas nodaļa, Liepājas ielā 34, Kuldīgā, LV-3301, tālr. 63322823;
- Liepājas nodaļa, Aldaru ielā 20/24, Liepāja, LV-3401, tālr. 63425534;
- Rēzeknes nodaļa, 18.novembra ielā 41 (3.bloka 1.stāvā), Rēzekne, LV-4601, tālr. 64622360;
- Valmieras nodaļa, Jumaras ielā 195, Valmiera, LV-4201, tālr. 64202508.